

בהעלותך ג

שני ווערט בטל פון אים דער חיוב כרת.⁶ אויב אבער ער האט אויך נישט מקריב געווען פסח שני, אפילו אין אן אופן פון שוגג, איז וויבאלד ס'איז נישט געווען קיין „תשלומין דראשון“ בלייבט (במילא) איבער דער חיוב כרת על שהזיד בראשון.⁷

„תקנתא דראשון הוא“: ווען ער איז נישט מקריב דעם פסח ראשון במזיד, גיט אים די תורה באלד מלכתחילה די תקנה מקריב צו זיין פסח שני בזמן אחר, אזוי אז כל זמן ס'איז נישט דורכגעגאנגען דעם זמן פון דער תקנתא איז נאך נישט חל דער חיוב כרת.⁸ און דעריבער, אפילו אויב ער האט דעם פסח שני נישט מקריב געווען, ער איז אבער געווען א שוגג בשני, איז ער פטור פון כרת — ווייל „בעת התקנה (ווען עס לייגט זיך דער חיוב כרת) שוגג היי“.⁹

א. אין דעם גדר פון פסח שני זיינען פאראן דריי דיעות ואופנים¹:

א) „רגל בפני עצמו הוא“ (ב) תשלום מין דראשון הוא (תקוני לא מתקנין ליה“), ג) „תקנתא דראשון הוא“.

דער חילוק און נפק"מ לדינא צווישן די דריי דיעות² (און ווי עס ווערט מבואר בארוכה אין תשובת ר' אברהם בן הרמב"ם³):

„רגל בפני עצמו“ מיינט, אז פסח שני איז נישט אפהיינגיק אין דעם חיוב פון פסח ראשון — עס איז א „חיוב בעצמו כמו שאר הרגלים“.⁴ און דעריבער, איז א „גר שנתגיר בין שני פסחים וכן קטן שהגדיל כו' חייב לעשות פסח שני“⁵ (משא"כ לויט די דיעות אז עס איז א „תשלומין“ אדער „תקנתא“ פון פסח ראשון — איז דער חיוב פון פסח שני תלוי אין דעם חיוב פון פסח ראשון און אויב איינער איז נישט געווען מחוייב אין פסח ראשון איז אויף אים אויך נישטא דער חיוב פון פסח שני).

„תשלומין דראשון הוא“ מיינט: ווען איינער האט פארפעלט צו מקריב זיין דעם פסח ראשון במזיד, איז הגם אז דערמיט האט ער שוין עובר געווען אויף א איסור כרת, גיט אים די תורה „תשלום מין“ אויף דעם, אז דורך מקריב זיין פסח

(6) כ"ה שיטת ר"א בן הרמב"ם, אבל בפרש"י פסחים שם ד"ה תשלומין: הלכך חייב כרת על הראשון ואפילו עשה את השני.

וראה רמב"ם הל' ק"פ (שם) דגם לדעת רבי (דפסק כותי") חייב כרת רק אם לא הקריב בשני (ואף דבסה"מ מ"ע נז כ'): „אם הוזה בראשון והקריב בשני הוא חייב לרבי לפי שאין לדעתו תשלומין מן הראשון“ — ראה בתשו' ר"א בן הרמב"ם (כס') מעשה נסים (ס"ז) דהרמב"ם חזר בו. וראה ביאור הרי"פ פערלא לסה"מ רס"ג מ"ע נז (רמ, ג, רמג, ד). הגהות הרי"ח העליר בסה"מ שם.

(7) פסחים שם, ב.

(8) ראה ר"ח פסחים שם, א: ולעולם אינו חייב

אלא על השני.

(9) ל' ר"א בן הרמב"ם.

(1) פסחים צג, א.

(2) ראה בכ"ז פסחים שם ואילך.

(3) בס' ברכת אברהם ס"ד. ונעתק (בשינוי לשון)

בכס"מ הל' ק"פ פ"ה ה"ב.

(4) ל' ר"א בן הרמב"ם שם. ועד"ז בפרש"י פסחים

שם ד"ה חייבין. וראה לקמן בפנים ס"ב.

(5) פסחים שם.

(*) ובאור חדש לפסחים שם כ' דרש"י כתב כן רק לדעת ר"נ ולא לדעת רבי. אבל בצל"ח שם (וראה ביאור הרי"פ פערלא (שם רמ, א)) שרש"י ס"ל כן גם אליבא דרבי.

מיר געפינען אין די חילוקים צווישן פסח ראשון און פסח שני: (א) „הראשון אסור בכל יראה ובל ימצא והשני חמץ ומצה עמו בבית“¹³. (ב) „הראשון נוהג כל שבעה [וואָס מיינט ניט נאָר אַז (איסור) „חִמּוּצוֹ .. נוהג כל שבעה“¹⁴, נאָר אַז דער קרבן פסח ראשון איז אַזאַ וואָס איז (בלשון הגמרא)¹⁵ „נאכל לששה“¹⁶ — „שאוכלין עליו מצות ששה ימים“¹⁷] והשני יום אחד“¹⁸.

די חילוקים צווישן פסח ראשון און שני קומען אַלס תוצאה ומסובב פון דעם גדר פון יעדערן פון זיי.

ד. דער ביאור אין דעם:

דער חילוק, אין פשטות, צווישן פסח ראשון און פסח שני איז: פסח ראשון איז דער אופן החיוב פון הקרבת הפסח ווי ס'איז אויסגעשטעלט און דאָרף זיין ע"פ סדר פון תורה (בזמנו); פסח שני איז אופן החיוב שלא ע"פ סדר (שלא בזמנו): די וואָס האָבן ניט געבראַכט דעם פסח בזמנו — אַעפ"כ זאָגט מען ניט עבר יומו בטל קרבנו¹⁹ נאָר תורה גיט די גע- לעגנהייט צו ברענגען דעם קרבן שפּע- טער. וכפתגם כ"ק מ"ח אדמור"ר²⁰: „פסח שני ענינו איז — עס איז ניטאָ קיין

ב. דער רמב"ם אין ספר המצות שלו¹⁰, רעכנט די מצוה פון פסח שני אין מנין המצות אַלס אַ מצוה בפני עצמה, און איז מסביר דעם טעם, ווייל די הלכה איז (ווי רבי) אַז פסח שני איז אַ „רגל בפני עצמו“.

איז ניט מובן¹¹: אויך לדעת רבי אַז פסח שני איז אַ „רגל בפני עצמו“, איז דאָך זיין חיוב שייך נאָר ביי דעם וואָס האָט ניט מקריב געווען דעם פסח ראשון (— איינער וואָס האָט מקריב געווען פסח ראשון קען דאָך ניט בריינגען דעם פסח שני), קומט דאָך אויס אַז אויך לדעת רבי איז פסח שני ס"ס אַ מצוה וואָס קומט אַנשטאַט דעם פסח ראשון, ובמילא — די זעלבע מצוה (ווי פסח ראשון): צו מקריב זיין אַ קרבן פסח — היינט פאַרוואָס רעכנט עס דער רמב"ם אַלס אַ מצוה בפני עצמה?

מוז מען זאָגן, אַז הגם פסח ראשון און שני זיינען געבונדן (דערמיט וואָס דער חיוב פון שני איז נאָר אין פאַל ווען ס'פעלט די הקרבה פון ראשון), פונ- דעסטוועגן זיינען זיי בגדרם צוויי באַ- זונדערע ענינים, און דערפאַר זיינען זיי גערעכנט אין מנין המצות אַלס צוויי מצות¹².

ג. וועט מען דאָס פאַרשטיין בהק- דים לבאר דעם הפרש כללי צווישן פסח ראשון און פסח שני:

(10) מ"ע נז.

(11) ע"ד קושית ר"ד הנבלי בס' מעשה נסים שם. וראה ג"כ ביאור הרי"ף פערלא במבוא שורש השביעי. מ"ע נז (רלט, סע"ד. רמג, א ואילך).

(12) וראה ביאור הרי"ף פערלא שם (במבוא. וראה שם רמג, ג) בתי' קושיא הג"ל, דמאחר שמצינו לר"ל שאמרו דפ"ש רגל בפ"ע הוא אי"כ נשמע מזה דס"ל דמצוה בפ"ע הוא. ויומחק ע"פ המבואר בפנים, שפ"ר ופ"ש מובדלים בעצם מהותם.

(13) פסחים צה, רע"א (במשנה).

(14) פסחים צו, ריש ע"ב.

(15) פסחים צה, ב. וראה ל' הגמ' (הג"ל בפנים):

„וחימוצו (דפסח) .. כל שבעה“. וכן במשנה (שם צו, א) „ופסח דורות נוהג כל שבעה“ — אף שהכוונה

היא לחימוצו, כג"ל.

(16) ראה: פרשיי פסחים שם (ד"ה הנאכל)

„ולישנא דקרא נקט כ"ו“.

(17) פרשיי שם.

(18) תוספתא פסחים פ"ח סה"ג.

(19) ברכות כו, סע"א. ספרי (הובא ברש"י) פינחס

כח, י. יד. ועוד.

(20) היום יום י"ד אייר. וראה בארוכה לקמן ע'

126 ואילך.

„פארפאלען“, מען קען אלע מאל פא-
ריכטען. אפילו מי שה' טמא, מי שה'
בדרך רחוקה. און אפילו „לכס“²¹, אז
דאס איז געווען ברצונו²², פונדעסט-
וועגן קען מען מתקן זיין.

סאיז בדוגמא צום אונטערשייד
צווישן דער עבודה פון א צדיק אדער
פון א בעל תשובה: א צדיק דינט דעם
אויבערשטן לויטן דרך הישר — „אשר
עשה האלקים את האדם ישר“²³ — ע"פ
סדר דתורה; א בע"ת וואס האט עובר
געווען אויף סדר התורה, גיט אים דער
אויבערשטער די מעגליכקייט צו פא-
ריכטן דעם עבר און משלים זיין החסר;

און ווי מיר געפינען דעם חילוק אין
מצב בנ"י (בפסח ראשון ופסח שני) ביים
ערשטן מאל:

ביי דער הקרבה פון פסח זיינען אידן
געווען אין א מצב פון ערשט „געבארן“
געווארן, כנבואת יחזקאל²⁴, ניטא קיין
עבירות און דא מצוות מילה און פסח —
בדמיון חיי בדמיון חיי²⁵, א מצב פון
צדיקים — און ווי ע"פ ההלכה —
(התחלת ?²⁶) „גירות“²⁷ — „וגר
שנתגייר כקטן שנולד דמי“²⁸, ניטא
קיין עבירות, און מען זאגט אים²⁹ ישלם

ה' פעלך ותהי משכורתך שלמה גוי
(על²⁹) אשר באת לחסות תחת כנפיו³⁰.

דאקעגן פסח שני איז געווען פאר די
וואס „היו טמאים“ (און אין טומאה גופא
— טמא מת^{30א}): (נפש אדם³¹) וואס
מיתה איז ע"י חטא עה"ד³², שורש פון
אלע חטאים³³), און זיי זיינען געקומען
מיט א בקשה נפשית — נאכן מודה און
מתודה זיין זיך „אנחנו טמאים לנפש
אדם — למה נגרע לבלתי הקריב את
קרבן ה' במועדו בתוך בני“³⁴ —
בדוגמת תשובה — ובפרטי: וידידי³⁵,
בקשת תיקון החסר, תיקון בשלימות
(ניט נאך „להקריב“ נאך אויך די מעלה
פון „במועדו“ און פון „בתוך בני“³⁶).

דערמיט איז מובן דער טעם (פנימי)
וואס די מצוה פון פסח שני איז ניט
געווען אין אן אופן אז דער אוי-
בערשטער האט דערויף אנגעזאגט פון

(29) שזוהו פירוש המדרש רבה (שם) שיש
שנתקשו בפירושו: ישלם ה' פעלך גוי מעם ה' איר
חסא אשר באת לחסות תחת כנפיו. — עתה מצאתי
כן בפי עין חנוך.

(30) ראה תרגום שם: ובהואו זכותא תשיזיבי
מדיו גיהנם למהיו חולקד עם שרה רבקה רחל
ולאה — דקשה לומר שכ"ז בא בזכות דעשית את
חמותך, כיא הוא הזכות, אשר באת גוי, כניל.
(30א) החמור מכולם (כלים פ"א, מ"ד).

(31) פרשתנו שם, ו.
(32) שבת נה, ריש ע"ב. וראה לקריש ח"ז ע' 169
הערה 55.

(33) ראה תרא עט, רע"ד. ד"ה באתי לגני
התשייא פ"ב.

(34) פרשתנו שם, ז.

(35) עפי' יומתק הסגנון. אנחנו טמאים לנפ"א
למה נגרע' — דע"ע וכקושיית המפרשים.

(36) וייל דוזה הרמז ב"ככל חקת הפסח יעשו
אותו, דנחשב להם כבמועדו, ובתוך בני" —
ועפי' יתורף דלכאורה חסרה התשובה לטענתם
„למה נגרע גוי במועדו בתוך בני" — ועפי' ה'
„תשלומין“, ותקנתא הנאמר בפ"ש — הכוונה
בשלימות.

(21) פרשתנו ט, י.

(22) ראה לקריש ח"ח ע' 74 הערה 60. ח"ב
ע' 216-7.

(23) קהלת ז, כט.

(24) טז.

(25) יחזקאל שם, ו. מכילתא (הובא ברש"י) בא

יב, ו. שמורי פ"י, ג. פ"ט, ה. וויד.

(26) לכאורה פשוט דאז ה"י זה כל הגירות —
ונפ"מ בגר שמל ולא טבל האם מחוייב בפסח.
ודוגמתו — מל ולא פרע, קודם שנצטוו על הפריעה.
וראה תו"ה כי פליגי ותו"י יבמות מז, ב. ואכ"מ.

(27) ראה יבמות (שם, א"ב) וכריתות ט, א.

(27א) יבמות כב, א. ושינ.

(28) רות ב, יב.

מברר זיין ⁴⁰, מען איז זיי דוחה — דאס איז דער סדר ווי עס דארף זיין עפ"י תורה ⁴⁰; אבער די עבודה פון א בעל תשובה (בתשובה מאהבה) איז מהפך אויך זיינע זדונות לזכיות ⁴¹.

און דער כח וואס תשובה האט אויף דעם נעמט זיך פון א בחי' וואס איז העכער פון השתלשלות: מצד סדר תורה, השתלשלות, איז ניטא די זאך פון מהפך זיין זדונות לזכיות. וכמ"ל ⁴² „שאלו לחכמה .. לנבואה .. לתורה: „חוטא מה עשו" — און זיי אלע, אויך תורה ⁴³, האבן ניט געגעבן קיין ארט אויף תשובה: דוקא ווען „שאלו להקב"ה — העכער פון השתלשלות — איז געווען דער ענטפער „עשה תשובה ויתכפר לו", ווייל מצד העכער פון השתלשלות, וואס דארטן איז „כחשיכה כאורה" ⁴⁴, קען אויך רע נתהפך ווערן לטוב ⁴⁴.

עפ"ז וועט מען אויך פארשטיין וואס זייער טענה איז געווען „למה נגרע גוי" — דלכאורה: פארוואס זאל מלכתחילה זיין דער קס"ד פון „נגרע"? ועד"ז אין פתגם הנ"ל פון כ"ק מו"ח אדמו"ר אז די הוראה פון פסח שני איז אז עס איז ניטא

פריער ווי כמעט אלע ציוויי התורה, נאך דוקא נאכדעם ווי די אידן זיינען נתעורר געווארן און געבעטן „למה נגרע גוי" — ווייל די תנועה פון תשובה קומט (בדרך כלל) דורך דער התעוררות פון דעם בעל תשובה: כאטש ער איז אין א מצב פון „טמא לנפש אדם" — היפך דטהרה ועאכ"כ ניט קדושה, ער איז ניט שייך צו דערהערן א גילוי אור מלמעלה, דאך ווערט ער נתעורר מצד עצמו — מלמטה למעלה — בתשובה ³⁷.

ה. ע"פ האמור ווערט פארענטפערט א דבר תמוה ע"פ נגלה: חז"ל זאגן ³⁸ אז די טמאים לנפ"א איז חל שביעי שלהם בע"פ — עפ"ז האט דאך לכאורה געדארפט זיין דער תשלומין זייערע ניט א חידוש דבר, אין א חודש ארום, נאך — כל שבעה, ווי ביי שאר קרבנות יו"ט — ווי דער אוה"ח דער מאנט עס.

וע"פ הנ"ל מובן דער טעם (הפנימי): תשובה איז ניט נאך ממלא און משלים חסר, נאך דאס איז (אויך) א דרך אין עבודת השם, א „רגל בפ"ע", אין א בעזונדער חדש (וחידוש בעבודה).

ואי. הגם אז די עבודה פון א צדיק איז אין אן אופן „ישר" ע"פ סדר התורה, פונדעסטוועגן איז דא א מעלה אין דער עבודה פון א בעל תשובה ³⁹: די עבודה פון א צדיק טוט אויף אין דברים שבקדושה, אדער עכ"פ אין דברים המתירים. אבער ניט „מצוה הבאה בעבירה" ³⁹, ענינים פון רע משלש קליפות הטמאות לגמרי קען מען ניט

(40) תניא רפ"ז. ובכ"מ.

(40*) ראה גם לקוטי שה"ש ו, ד.

(41) יומא פו, ב.

(42) יליש תהלים רמז תשב. וראה ירושלמי מכות פ"ב ה"ו.

(43) כי אף שמענה דתורה, יביא אשם צ"ל גם תשובה, דאז דוקא מכפר הקרבן —

ראה אוה"ח יו"כ ס"ע איתקנו ואילך, ציונים לטהמ"צ להצ"צ מצות עגלה ערופה, ועוד (וראה בארוכה לקו"ש ח"ד ע' 1152 הערה 12. ח"י ע' 76-7 ס"ו) — דתשובה זו עושה הזדונות כשגגות.

(44) ל' הכתוב — תהלים קלט, יב.

(44*) ראה גם לקו"ש ח"ז ע' 23. וש"נ.

(37) ראה בארוכה לקו"ש ח"ט ע' 63-4 ובהערה 26 שם.

(38) פסחים ב, צ. סוכה כה, ב.

(39) ראה בכ"ז דרמ"צ קצא, א. ובכ"מ.

(39*) ברכות מז, ב. וש"נ.

דער יו"ט שבעת ימים — וואָרעם עבודת הצדיקים איז אַן עבודה בסדר והדרגה, ס'איז השתלשלות, עס איז אויסגע-שטעלט אין ז' ימים, ז' מדות וכו' ⁵⁰.

משא"כ פסח שני — עבודת התשובה, וואָס איז מהפך אויך זדונות לזכיות — קען מען דערפאַר מברר זיין אויך דעם חמץ ⁵¹. און דעריבער איז „חמץ ומצה עמו בבית“: און וויבאלד עבודת התשובה איז למעלה מהגבלה והשתל-שלות כנ"ל, דעריבער איז עס יום אחד וואָס ווייזט (ניט אויף אַן ענין של מיעוט, נאָר, אדרבה) אויף העכער פון הגבלה און התחלקות. און ווי עס איז מבואר אין תו"א ⁵² דעם טעם פאַרוואָס שבועות איז יום אחד, ווייל שבועות איז „זמן קבלת התורה שהוא בכח" הכתר שהוא בכח" יחידה שלמעלה מהתחלקות כו' ⁵³.

און דאָס איז אויך וואָס די גמרא ⁵⁴

לקו"ש ח"ד (ע' 1301 ואילך) דהוא דוגמת החילוק בדעת הצדיקים: פ"ר — ע"ד בעית שצ"ל „אי אפשר“ (לקרית ואחחון ט, ד), ופ"ש — ע"ד צדיקים שצ"ל אפשר.

אבל"י הביאור שם הוא בנוגע הבירור שנעשה בהאדם, וכאן מבואר: (א) עצם העבודות דפ"ר ופ"ש (פ"ר — תנועה דצדיקים, ופ"ש — תנועה דתשובה), (ב) הבירור שנעשה בהזדונות (בפ"ר — דוחה אותם, בפ"ש — גם מהפסח), ועצ"ע.

(50) ראה תו"א שהובא לקמן בפנים.

(51) קט, סע"ד ואילך. וראה ג"כ אוה"ת ד"ה להבין מה ששבועות יום א' (במדבר ע' א'תקעג).

(52) ע"ז י, א. וראה סה"מ — לאדה"ז — תקס"ב (ע' יג). דרך חיים (כמצויין במפתחות).

(*) ויש לקשר זה עם המבואר לעיל (ס"ד) שבנ"י בצאתם ממצרים היו גרים — כי הטעם שבע"ת צ"ל אי אפשר כי צריך זמירות, שלא יחזור לסדור' (לקרית שם), דחשש זה הוא בגר (מקדושין יז, ס"ב).

(**) וגם: שם המדובר בדרגא נמוכה בתשובה שעדיין צריך זמירות שלא יפול כו' (כבהערה הקודמת). וכאן — בתשובה (מאהבה רבה — תניא פ"ו) שזדונות נעשים כזכיות.

קיינ פאַרפאַלן — פאַרוואָס זאָל מען טראַכטן אַז עס איז יאָ פאַרפאַלן?

נאָר, כנ"ל: מצד תורה אליין העלפט טאָקע ניט קיינ תשובה ⁴⁵ צו מהפך זיין די זדונות לזכיות כנ"ל, ס'איז פאַר-פאַלן: נאָר דורכדעם וואָס אידן זיינען נתעורר געוואָרן מיט אַ תנועה פון תשובה: „למה נגרע גר“, דאָס האָט דערלאַנגט ביז צו „(שאלו ל)הקב"ה" שלמעלה מהשתלשלות, וואָס פון דאָרט איז דער ענטפער, אַז ס'איז ניט פאַר-פאַלן — ס'איז דאָ דער ענין פון פסח שני.

[נאָר דאָס גופא ווערט דערציילט און נתגלה אין און דורך תורה, ווייל הגם תורה מצד עצמה איז בבחי' השתל-שלות, אָבער אורייתא וקוב"ה כולא חד ⁴⁶, אַלע ענינים, אויך די וואָס זיינען למעלה מהשתלשלות, ווערן נתגלה דורך תורה ⁴⁷].

ז. דאָס איז אויך דער ביאור אין די אויבענדערמאָנטע (ס"ג) חילוקים צווישן פסח ראשון און פסח שני ⁴⁸:

פסח ראשון — עבודת הצדיקים — האָט מען ניט צו טאָן מיט רע, דעם רע איז מען דוחה. דעריבער איז חמץ אסור בבל יראה ובל ימצא ⁴⁹; און דערפאַר איז

(45) ולהעיר דאין תשובה מועלת לשנות (ולבטל) דין ועונש ביד, וכשר"ת גר"ב (מהד"ק אריז ס' ל"ה) הידועה.

(46) תניא רפכ"ג בשם הוהר. וראה סה"מ ה"ש"ת ע' 66 בהערה.

(47) ראה גם המשך תעריב ח"ג ע' א'תח. לקו"ש ח"א ע' 75. ח"ד ע' 1345. 1350. ועוד.

(48) ראה ער"ו לקו"ש ח"ג ע' 327.

(49) ראה אוה"ת פרשתנו ד"ה להבין ענין פ"ש (ע' שס"ח) דפ"ר ופ"ש הם אתכפיא ואתהפכא, דבפ"ר הוא היציאה מן הרע — אתכפיא (ולכן אסור בחמץ), ובפ"ש „שכבר יצא מהרע“ (ואפשר להיות) — אתהפכא (ולכן חמץ ומצה עמו בבית). וראה

דער ענין פון אייר איז העלאה מלמטה למעלה, וואס מאיז מברר לתמיד ומזכר און מעלה דעם מטה⁵⁸. דערפאר איז די מצוה פון ספירת העומר שייכת בעיקרה צו חודש אייר⁶⁰, ווייל ספד"ע טוט אויף דעם בירור וזיכך המדות. דאס איז ע"ד עבודת התשובה⁵⁹ וואס דורך איר איז מען מברר דעם מטה מטה ביותר, ביז אז אויך ענינים פון רע ווערן נתהפך לטוב.

[ובכללות איז דאס דוגמת החילוק פון חודש ניסן און תשרי, כידוע⁶¹ אז חודש ניסן איז עבודת הצדיקים, און תשרי — עבודת התשובה].

ט. ע"פ הנ"ל, אז פסח שני איז די עבודה פון תשובה, וועט מען פארשטיין דעם טעם, בפנימיות הענינים, וואס אין פסח שני זיינען פאראן דריי (דיעות ו)אופנים (דאלו ואלו דא"ח⁶²) כנ"ל ס"א — ווייל בכללות זיינען פאר ראן (אט די) דריי אופנים אין תשובה:

א. "תקנתא" דתשובה: דאס וואס גלייך ביי מעשה החטא האט ער די תקנה פון תשובה — אזוי ווי ביים פארפעלן דעם פסח ראשון איז פאר אים תיכף גרייט די תקנה פון פסח שני — דער אופן אין תשובה ווי בחטאים סתם, שוין בשעת החטא איז פאראן די אפשריות התיקון דורך תשובה.

ב. "תשלומין" דתשובה: די תשובה אויף א חטא וואס איז געטאן געווארן אין אן אופן פון "אחטא ואשוב", וואס דאן איז "אין מספיקין בידו לעשות תשובה"⁶³ — בשעת מעשה החטא האט

דערציילט בנוגע דער תשובה פון ר' אלעזר בן דורדיא — "בכה רבי ואמר יש קונה עולמו בכמה שנים ויש קונה עולמו בשעה אחת": עבודת הצדיקים איז בסדר והדרגה און דעריבער נעמט עס כמה שנים, בחי' התחלקות⁵³; משא"כ ביי ראב"ד, וואס ביי אים איז געווען עבודת התשובה, און אין תשובה גופא, אין אן אופן פון "ראשו בין ברכיו — העכער פון התחלקות דראשו וברכיו"⁵⁴ — וגעה בבכ"י⁵², איז געווען "קונה עולמו בשעה אחת". ובלשון הזהר⁵⁵, אז תשובה איז "בשעתא חדא".

ח. דער חילוק הנ"ל צווישן פסח ראשון און פסח שני דריקט זיך אויס אויך אין דעם וואס פסח ראשון איז אין חודש ניסן, און פסח שני אין חודש אייר⁵⁶:

ס'איז ידוע⁵⁷ דער חילוק צווישן חודש ניסן (חודש הראשון) און חודש אייר (חודש השני): ניסן איז המשכה וגילוי מלמעלה למטה, וואס דער גילוי אור מלמעלה פועל'ט ניט קיין זוכך בר קיימא, לתמיד, אין דעם "מטה", ער איז באותה שעה, בלויז דוחה דעם רע⁵⁸. דאס איז ע"ד עבודת הצדיקים⁵⁹ וואס זייער עבודה איז אין ענינים פון אור, ענינים פון רע זיינען זיי דוחה.

(53) להעיר ד.שנים' ל' שינוי (ראה אוה"ת מקץ שלח, סע"ב).

(54) עייג'כ ת"א ר"פ וארא.

(55) זח"א קכט, סע"א.

(56) ראה אוה"ת הנסמן בהערה 49. לקו"ש ח"ד שם.

(57) ראה לקו"ש ח"א פ' אמור. ח"ד שם. ח"ח ע' 6. ס"ע 235 ואילך. ועוד.

(58) ראה אוה"ת ולקו"ש (ח"ד) שם, דפסח ראשון ופסח שני הם אחתפאי ואתהפכא, כנ"ל הערה 49.

(59) ראה לעיל הערה 49.

(60) ראה לקו"ש ח"א שם.

(61) ראה אוה"ת בא ד"ה החודש (ע' רנז ואילך).

(62) עירובין יג, ב. גיטין ו, ב.

(63) משנה סוף יומא (פה, ב).

תורה אפילו שלא לשמה, ווייל „כשיח“ זור אח״כ בתשובה .. אזי מוציא מהקליפה כל התורה והמצות כו״. ד.ה. דאָס וואָס ער לערנט תורה „בעודו רשע“ איז מלכתחלה אויפן סמך פון דעם, וואָס ער וועט שפעטער תשובה טאָן, ווייל דאָס איז דער אויפטו פון „תקנתא“ דתשובה: אַז תורה גיט מלכתחלה בשעת מעשה החטא די אפשריות ותקנה פון תשובה.

און הגם אַז אַט דער דין — אַז אויך „בעודו רשע“ דאַרף מען לערנען תורה — איז חל אויף אַלע סוגים פון רשעים, אויך אַזאָ וואָס זאָגט „אחטא ואשוב“, וואָס האָט נישט תקנתא דתשובה כנ״ל — איז — צום עלית הלימוד האָט עס בכלל קיין שייכות נישט, ווייל דער „אחטא“ איז דאָך נישט דער לימוד — און עס איז בודאי אַז „יחזור אח״כ בתשובה“ און נאָכמער — אַז אפילו, במיעוטא דמיעוֹט טא, אַז ער לערנט, ר״ל, כדי להוסיף כח כו״ און פאַרלאָזט זיך אַז „אחטא ואשוב“ — דאַרף ער אויך לערנען,

נאָר עס איז דאָ אַ חילוק אין דעם וויבאלד אַז „אין מספיקין כו״:

ביים לעצטן סוג, דאַרף מען (מצד „אין מספיקין כו״) אַנקומען צום טעם אַז אויך אַ „נידח“ איז מובטח אַז ס׳ר״ס איז אויך ער „ודאי סופו לעשות תשובה“⁷¹, „בגלגול זה או בגלגול אחר כמ״ש“⁷² כי לא ידח ממנו נידח⁷³; משא״כ ביי חטאים סתם דאַרף מען נישט אַנקומען צום טעם פון „לא ידח ממנו נידח“⁷⁴ — ער איז מלכתחלה (נישט קיין

ער נישט די תקנה פון תשובה, „הואיל והתשובה גורמת לו לחטוא“⁶⁴ [ע״ד ווי „אין קטיגור נעשה סניגור“⁶⁵]; אָבער שפעטער אויב „דחק ונתחזק כו״ ועשה תשובה מקבלין תשובתו“⁶⁶.

ג) „רגל בפני עצמו“: דער ענין פון תשובת הצדיקים, וכידוע⁶⁷ אַז ענין התשובה איז נישט — כטעות העולם — אויף חטאים דוקא, נאָר ס׳איז אַ דרך אין עבודת ה', וואָס איז שייך אויך ביי די וואָס זיינען ריין פון חטאים, וכמאמר⁶⁸: משיח אתא לאתבא צדיקיא בתיובתא.

און הגם אַז דער ענין פון פסח שני איז (כפתגם הנ״ל דכ״כ מ״ח אדמו״ר, אַז „עס איז נישטא קיין „פאַרפאַלען“ .. אפילו מי ש״הי טמא .. אפי״, לכּם“, אַז דאָס איז געווען ברצונו כו״) תשובה על חטא — פונדעסטוועגן, זיינען בכללות, פאַראַן, אַלע אופנים פון תשובה אין פסח שני, אויך תשובת הצדיקים. [בדוגמת חודש תשרי — וואָס פסח שני איז דוגמת חודש תשרי, כנ״ל ס״ח — וואָס איז אין זיך כולל אַלע אופני התשובה, אויך תשובת הצדיקים⁶⁹].

י״ד. עפ״י הנ״ל (בענין תקנתא דתשרי-בה) וועט צוקומען אַ תוס' ביאור אין דעם דין⁷⁰, אַז אפילו אַ רשע, וואָס זיין תומ״צ איז „מוסיף כח בקליפות“, דאַרף לערנען

(64) אגה״ת פ״א.

(65) ראה פּעצ״ה ה' יבום פ״ד ה״כ (בסופה) —

לענין אחטא ויוהב״ס מכפר.

(66) אגה״ת שם. ועד״ז בתניא פכ״ה.

(67) לקרית ראה כד, ד. ש״ש סו, ג. ר״פ הא״ינו.

יעוד.

(68) הובא בלקרית שמע״צ צב, ב. שהי״ש נ, סע״ב

(וראה זח״ג קנ״ג, ב). ונת' בלקרית חא קמו א, ואילך.

(69) כמובן מהמבואר בדרושי לקרית שנשמנו

בהערה 67.

(70) ה' ת״ת לאדה״ז פ״ד ס״ג.

(71) תניא ספּל״ט.

(72) ש״ב יד, יד (בשינוי לשון).

(73) ה' ת״ת שם. תניא שם.

(74) ועד״ז מ״ש בתניא שם, דבלומד סתם לעולם

יעסוק כו״ גם שלא מצד הטעם דלא ידח כו״ (אלא

שבלומד סתם „אין הדבר תלוי בתשובה אלא מיד

— דאָס איז געזאָגט געוואָרן צו יעדערן וועמען מען האָט געזאָגט „רקחו“ (וכהדיוק — בואיז המוסיף ומחבר) — כולל די וואָס האָבן קיין שייכות ניט געהאַט צו ע״ז — ביי זיי איז עס ניט געווען תשובה על חטא, נאָר בדוגמת תשובת הצדיקים, וואָס זיי געפינען זיך איז אַן עולם וואו ס׳איז שייך די מציאות פון ע״ז און מ'דאַרף אַנזאָגן „משכו ידיכם מע״ז“.

יב. עפ״י כהנ״ל איז מובן דאָס וואָס דער רמב״ם רעכנט פסח שני אַלס אַ מצוה בפ״ע, כאָטש אַז איינער וואָס האָט מקריב געווען פסח ראשון קען דעם פסח שני ניט מקריב זיין: פסח ראשון און פסח שני זיינע טאַקע צוויי באַזונדערע עבודות — פסח ראשון איז עבודת הצדיקים, און פסח שני — עבודת התשובה;⁸¹ אָבער פונדעסט-וועגן, מאַנט זיך ניט הקרבה פון פסח שני אויב ס׳איז געווען די הקרבה פון פסח ראשון, ווייל פסח ראשון איז כולל אויך תשובת הצדיקים, ובמילא איז דאָ אויך נכלל דער ענין פון „רגל (ועבודה) בפני עצמו“ שבפסח שני.

יג. אעפ״י אַז אויך אין פסח ראשון — צדיקים — איז דאָ תשובה, וויבאַלד אָבער עס איז תשובת הצדיקים, האָט זי ניט אין זיך די מעלה פון תשובה דפסח שני, וואָס עיקר ענינו איז תשובה על חטא;⁸² — „תקנתא“ ו„תשלומין“ [ס׳איז נאָר אַז פסח שני איז כולל אַלע אופני תשובה, ובמילא איז אין אים דאָ אויך תשובת הצדיקים].

„נידח“, (נאָר) בלויז אַ „רחוק“, ווייל ער האָט דאָך גלייך בשעת החטא די תקנתא ותשובה, בדוגמת תקנתא דפסח שני.⁸³

יא. כשם ווי פסח שני איז כולל אַלע אופני תשובה, אויך תשובת הצדיקים — אזוי איז עס בנוגע צו פסח ראשון, אַז עס איז כולל אין זיך, בכללות, אַלע אופנים אין עבודת הצדיקים, אויך תשובת הצדיקים; וואָס דערפאַר, כאָטש די גאולה העתידה וועט זיין אין חודש ניסן⁸⁴ — עבודת הצדיקים — וועט זי דאָך זיין פאַרבונדן מיט עבודת התשובה, וכנ״ל אַז משיח אתא לאתבא צדיקיא בתיובתא.⁸⁵

און כעין זה געפינט מען ביי פסח מצרים, אַז עס איז דעמאָלט געווען דער ציווי⁸⁶ „משכו וקחו לכם“ ופ״י חז״ל⁸⁷ „משכו ידיכם מע״ז“, וואָס דאָס איז אַן ענין פון תשובה: כאָטש די וואָס האָבן זיך מל געווען קודם יצ״מ זיינען דאָך געווען כגור (בהתחלתו)⁸⁸ ועוד ועיקר

שחזור ולומד דבר זה לשמה כו״, משא״כ ברשע שצריך לתשובה להוציא תומ״צ שלו מהקליפה).

והא דמביא בתניא שם גם הטעם דלא ידח כו״ (אלומד „שלא לשמה ממש לשום איוו פני״) — כי בתניא שם כולל הכל. בסגנון אחר — נקט הקצוות: מקצה ד„נידח“ (אחטא ואשוב), עד לומד סתם שאפילו ק״נ לא נתלבשה בו; וכמה דרגות בינתיים (וכדמוכח גם בהל׳ ת״ת שם ובקריא), ובכל הדרגות הנ״ל „לעולם יעסוק כו״.

(75) ועוד דוגמאות: לאו שניתק לעשה, שריפת גוהר, שילוח הקן — לכמה מ״ד (חולין קמא, א״ב. וש״ג).

(76) כדעת ר״י — ר״ה יא, א. ובשמרר (פס״י, יא) סתם כמותו.

(77) וגם הגאולה עצמה תלוי בתשובה (סנהדרין צו, ב. רמב״ם הל׳ תשובה פ״ז ה״ה), אלא שלדעת ר״י אס לא יעשו תשובה מעצמם „הקביה מעמיד להו כו״ ומחזירן למוטב“ (סנהדרין שם).

(78) בא יב, כא.

(79) מכילתא עה״ם.

(80) ראה תודיה דכתיב — כריתות ט, א.

(81) ובפרט לפי פסק הרמב״ם (ראה לעיל הערה 6), שגם לדעת רבי יש שבפסח שני הענין דתשלומין ומיקון לראשון, שהרי ע״י פטורים מכרת.

געפינט אז אפילו נאכדעם ווי תשובה ר"א בן דורדייא האט ארויסגערופן דעם „בכה רבי“, וואס בכי ווייזט אויף אן ענין שלמעלה מהגבלה⁸⁵, איז ביי אים ניט געווען דער ענין פון „קונה עולמו בשעה אחת“, העכער פון התחלקות:

דוקא פסח שני — תשובה על חטא, מהפך זיין ודונות לזכיות [כפתגם הנ"ל דכ"ק מ"ח אדמו"ר: אפילו „לכח“, אז דאס איז געווען ברצונו, פונדעסטוועגן קען מען מתקן זיין] — דערלאנגט אין אן ארט וואס איז העכער פון התחלקות, יום אחד; ע"ד די מעלה פון ראב"ד, אז דוקא ביי אים — תשובה על חטא — האט זיך אויפגעטאן דער „קונה עולמו בשעה אחת“⁸⁶.

(משיחת ש"פ אחו"ק תשכ"ד)

און דאס איז אין צוויי ענינים: (א) דער צמאון פון א בע"ת נעמט זיך דוקא דערפון וואס „עד הנה היתה נפשו בארץ צי וצלמות היא הסט"א כו"כ“⁸², און דעריבער איז זיין צמאון „ביתר עז“ ווי ביי צדיקים⁸² וואס ביי זיי איז דאס ניט שייך⁸³. (ב) תשובה על חטא דערלאנגט העכער פון השתלשלות, וואס דערפאר האט עס בכח צו מהפך זיין ודונות לזכיות (וכנ"ל ס"ו); משא"כ ביי צדיקים, אפילו ווען ביי זיי איז דא עבודת התשובה, האט זי אבער ניט דעם כח צו מהפך זיין ודונות לזכיות.

און דאס איז דער טעם וואס דוקא פסח שני איז יום אחד און פסח ראשון שבעת ימים, ווייל כאטש אז אויך פסח ראשון האט דעם ענין התשובה, ווי באַלד אָבער עס איז תשובה הצדיקים, איז דאס אַלץ במדידה והגבלה — אפילו דער „בכל מאדך“ פון א צדיק איז אויך בסדר והדרגה⁸⁴; און ע"ד ווי מען

(82) תניא פ"ז.

(83) ראה בארוכה שעת ח"ב חינוך פמ"ח.

(84) ראה שעת שם (נה, רע"ד ואילך).

(85) תרי"א כו, א, ובכ"מ.

(86) להעיר משה"מ תקס"ב (ע"ג) במעלת המסינ

דראב"ד על המסינ צדיקים, עיי"ש.

בהעלותך ז

ועד"ז לויט דער דיעה^א אז "תקנתא דראשון הוא", אז די תורה האט געזאגט ווי צו מתקן זיין (דורך מקריב זיין פסח שני) — אויב ער האט נישט מקריב געווען דעם פסח ראשון במזיד.

אבער לויט דעת רבי — וואס אזוי איז אויך די הלכה^ב — אז פסח שני איז "רגל בפני עצמו הוא", און "אין השני תלוי בראשון אלא חיוב בעצמו כמו שאר הרגלים"^ג,

ווי זאגט מען לדיעה זו אז "ענינו איז — עס איז נישטא קיין פארפאלען מען קען אלע מאל פאריכטען?"

ב. גאר בפשטות איז דאס קיין קשיא נישט, ווארום אפילו לדעת רבי אז "רגל בפני עצמו הוא" איז דער חיוב פון פ"ש דוקא דאן ווען ער האט נישט מקריב געווען בראשון (ביז אז איינער וואס האט מקריב געווען פסח בראשון טאר נישט בריינגען א פ"ש). און נאכמער — אפילו ווען ער האט נישט מקריב געווען בראשון במזיד — "הרי זה מקריב בשני" און איז דעמאלט פטור מן הכרת^ד, קומט דאך אויס אז אויך

א. בנוגע פסח שני איז באוואוסט דער ווארט פון רבי'ן^א: "פסח שני ענינו איז — עס איז נישטא קיין, פארפאלען", מען קען אלע מאל פאריכטען. אפילו מי שה' טמא, מי שה' בדרך רחוקה. און אפילו "לכס"^ב, אז דאס איז געווען ברצונו, פונדעסטוועגען קען מען מתקן זיין^ג.

דארף מען פארשטיין: הן אמת אז די ענינים וביאורים פון פנימיות התורה זיינען לפעמים לויט איין דיעה אין נגלה דתורה^ד, אפילו ווען די הלכה איז ווי א צווייטע דיעה, ווארום אלו ואלו דברי אלקים חיים, און מען דארף און מען מוז בענטשן ברכת התורה פאר דעם לערנען דברי בית שמאי, כאטש ב"ש במקום בית הלל אינה משנה^ה —

אעפ"כ, איז דאך יומתק יותר אויב עס איז אויך מתאים לויט די דיעה וואס הלכה כמותה, ובפרט בעניננו, וואס דער לשון איז אז דאס איז "ענינו" (פון פסח שני).

ולכאורה: בשלמא לויט דער דיעה^א אז פסח שני איז "תשלומין דראשון הוא", איז מובן וואס מען זאגט בנוגע פ"ש "ענינו איז — עס איז נישטא קיין פארפאלען מען קען אלע מאל פאריכטען. . מתקן זיין",

(6) דר' חנינא בן עקביא.

(7) רמב"ם רפ"ה מהל' ק"פ, ספ"ה מ"ע נו.

(8) לשון הרא"ה בן הרמב"ם שם בס' ברכת אברהם.

(9) שם ה"ב. וחזר בו ממשיכ' בשהמ"צ שם דלרבי א.ם. הייד בראשון והקריב בשני הוא חייב — כמ"ש בתשובת הרא"ה בן הרמב"ם בס' מעשה נסים שם. וראה ביאור הרי"ף פערלא לספ"המ"צ רס"ג מ"ע נו (רמ, א"ג, רמג, ד).

(*) וכן מ"ש בפרש"י פסחים שם ד"ה תשלומין ד-חייב כרת על הראשון ואפילו עשה את השני כתב באור חדש שם שזהו רק לדעת ר"ז ולא לדעת רבי. אבל בצל"ח שם פרש"י ס"ל כן גם אליבא דרבי. וראה ביאור הרי"ף שם. ואכ"מ.

(1) היום יום ע' נג.

(2) פרשתנו ט, יוד.

(3) וכמו הביאור בקל"ת (נצבים מה, סע"א) בענין שופר של ר"ה של יעל פשוט, שאין הלכה כן (שו"ע ואדמו"ר אורח ר"ס תקפא).

(4) עירובין ג, ב.

(5) ברכות לו, רע"ב. ושא"נ וראה בארוכה לקוטי לוי"צ אגרות ע' רסו. לקריש חט"י ע' 233.

(6) דעת ר' נתן פסחים צג, א. וראה ביאור ג' הדיעות דלקמן בתשובות ר"א בן הרמב"ם (בס' ברכת אברהם סי' ד — נעתק בשינויים בכס"מ ה' ק"פ פ"ה ה"ב. וס' מעשה נסים סי' ז). וראה לעיל ע' 117 ואילך.